

ПРЕГЛЕД / ОБЗОРИ И РЕЦЕНЗИИ / SURVEY AND BOOK REVIEWS

Елия Маринова (София, България)

ПРОФЕСОР СЛАВИЯ БЪРЛИЕВА НА 65 ГОДИНИ

Годишнината на проф. Славия Бърлиева през 2020 г. е повод да се опита да представим в ретроспекция професионалния ѝ път, тясно свързан с Кирило-Методиевския научен център към БАН от самото му създаване. Нейната дейност е изцяло посветена на съхраняването в нелеки времена и спечелването на международно признание за българската кирилometодиевистика и за най-значимия принос на българите в европейското книжовно наследство. Блестящ познавач на латинската палеография и на средновековната латинска литература, проф. Бърлиева се налага като една от водещите фигури в съвременната кирилometодиевистика и медиевистика и с проучвателското си дело по издирването, издаването и анализа на огромен корпус средновековни текстове, свидетелстващи за присъствието на темата за Кирил и Методий в латинската агиография, химнология, хомилетика и историография, ясно очертава средновековните и нововременни тенденции в развитието на западната кирило-методиевска традиция и създава основата за едно предстоящо пълно издание на латинските извори за Славянските апостоли.

Сл. Бърлиева завършва през 1974 г. Немската гимназия в София, а през 1980 г. се дипломира като магистър по „Класическа филология“ с втора специ-

алност „История“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Първите две години от професионалния ѝ път преминават в Катедрата по история на българските земи в древността (1981 г.), но и през следващите десетилетия проф. Бърлиева продължава да поддържа постоянна връзка с Алма матер. Тя чете първия цялостен курс по латинска палеография в университета, а в следващите години освен палеография и дипломатика преподава и средновековна хронология на няколко поколения студенти (класици, германисти и историци-медиевисти), подготвяйки бъдещи изследователи на латинските извори на Западното средновековие.

По щастливо стечение на обстоятелствата началото на научната кариера на Сл. Бърлиева съвпада с първите години след преобразуването на „Кирило-Методиевската комисия“ в едно уникално по своя характер и по мащаба на изследователската си програма научно звено към БАН – сегашния Кирило-Методиевски научен център (нататък КМНЦ). Именно в тази българска научна институция, която поставя между изследователските си приоритети проучването на кирило-методиевските традиции в Западна и Централна Европа от Средновековието до наши дни, закономерно получават най-пълна реализация интердисци-

плинарната подготовка и съчетанието от интелектуална дисциплина и изследователска интуиция у проф. Бърлиева. Така, когато започва работа в КМНЦ през 1983 г., първоначално като проучвател и научен сътрудник, тя скоро се оказва изключително полезен член на научния екип с отличното си познаване на латински, гръцки и няколко европейски езика и с професионалната си подготвеност да установи и очертае в съответния културно-исторически контекст най-важните специфики на западния клон на кирило-методиевската традиция.

За тези близо 40 години, които посвещава на развитието на КМНЦ, и в които последователно заема длъжностите доцент, научен секретар на КМНЦ, научен секретар на БАН – направление „Културно наследство и национална идентичност“, а от 2011 г. до 2019 г. – директор на КМНЦ – БАН и професор (2018 г.), Сл. Бърлиева без съмнение се откроява като един от най-активно ангажираните в организационната дейност на БАН членове на Центъра. Тя е национално контактено лице в четири проекта по оперативни програми на ЕС, оценител и експерт в различни програми в България и чужбина, както и ръководител на над десет проекта на БАН в сътрудничество с други институции и участник в 12 международни проекта, посветени в голямата си част на кирило-методиевското културно наследство и европейските му измерения. Свидетелство за преподавателския и научния ѝ авторитет е ръководството (или консултацията) на петима докторанти от КМНЦ и СУ, на дипломанти в Катедрата по класическа филология и специализанти от чужбина. Член е на пет редакционни колегии (в това число – на редколегията на *Palaeobulgarica* от 2012 г.), участва в редакцията и съставителството на 18 сборника, томове

от конференции, каталози от изложби и издания от поредици¹, чете доклади на над 40 научни форума в България и чужбина, изнася публични лекции в Италия, Гърция, Германия и Полша. Като директор на КМНЦ в периода между 2011 и 2019 г. тя продължава политиката на своите предходници за утвърждаване на престижа на Центъра чрез организиране на конференции, четения и изложби, сред които отбелязването на 100 години от създаването на Климентовата комисия в БАН (2014 г.), чрез интензивна издателска дейност, и преди всичко – чрез повишена проектна активност на Центъра, която включва самостоятелни или съвместни с различни български и чуждестранни партньори проекти. В резултат на тази активност Центърът става член на няколко международни научни мрежи, а за своите научни постижения Сл. Бърлиева е избрана за действителен член на Академия Амброзиана в Милано. Главно нейна е заслугата и за включването на КМНЦ през последните години в няколко инфраструктурни проекта като напр. проекта за изграждане и развитие на Център за върхови постижения

¹ *Nachlaß Friedrich Bock (1890–1963). Interimistisches Findbuch zum Depositum des Archivio Segreto Vaticano bei den Monumenta Germaniae Historica.* Unter Mitarbeit von V. Cizmic, M. Galle, Sl. Barlieva und D. Bauernfeind. Hrsg. von A. Mentzel-Reuters. München, 2009; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metody – patroni Wschodu i Zachodu.* Opracował Zespół (Sl. Barlieva, L. Górka, A. Naumow, E. Solak, K. Stantchev, J. Stradomski) pod redakcją Al. Naumowa. Kraków, 2012; *Св. Климент Охридски в културата на Европа.* Ред. колегия Св. Куюмджиева (отг. ред.), А.-М. Тотоманова, В. Велинова, Г. Николов, Св. Николова, Сл. Бърлиева. София, 2018. Тук непременно трябва да посочим книги 17–18, 21–23 и 25–26, 29 на „Кирило-Методиевски студии“.

„Наследство БГ“, Национална интердисциплинарна изследователска е-инфраструктура за ресурси и технологии за българското езиково и културно наследство и Националната научна програма „КИННПОР“.

Проф. Бърлиева е автор на над сто научни публикации в реферирани издания – книги, статии и студии, рецензии, обзори и речникови статии. Високата ѝ публикационна активност в няколко плодотворни изследователски полета, каквито са систематизацията и ревизията на вече познатите и откриването на нови извори за кирило-методиевската традиция (литургични, агиографски, историографски) в европейските ръкописни архиви, издаването им съгласно стандартите на едичионна техника на разнородни средновековни текстове на латински (и някои на гръцки) език и осмислянето им в рамката на общото културно наследство на средновековна Европа правят Сл. Бърлиева една от водещите фигури в съвременната кирилometодиевистика и медиевистика в България.

В самото начало на пътя, който довежда до толкова разпознаваемо научно присъствие, стои очертаването на рамката на бъдещия научен проект на Сл. Бърлиева – пълно издание на известните латински извори за Кирил и Методий – в няколко съвместни с Б. Мирчева публикации². Към издирването на нови и ревизията на вече известните латински извори за Светите братя тя пристъпва след интензивно натрупване на професионален опит в разчитането, транскри-

бирането, издаването и текстологичния анализ на средновековните латински ръкописи. През 1986 г. специализира латинска палеография, архивистика и дипломатика под научното ръководство на проф. Людмила Кисельова в Санкт-Петербург и надгражда над тази солидна основа през следващите години по време на специализациите си в Държавния архив – Бари, Италия (под ръководството на проф. Франческо Маджистрале), в Държавния архив – Венеция (под ръководството на проф. М.-Ф. Тиеполо и проф. Паоло Селми) и в Monumenta Germaniae Historica – Мюнхен (под ръководството на д-р Алфред Гавлик и д-р Габриел Силаги). Досегът ѝ с най-добрите европейски школи и с актуалните научни методи в полето на медиевистиката, и конкретно – на изворознанието, предпоставят нейната плодотворна работа в ръкописните отдели на повече от двадесет европейски библиотеки в Санкт Петербург, Триест, Монте Касино, Флоренция, Венеция, Виена, Фрайбург, Краков, Прага, Оксфорд и др.

Изследванията на Сл. Бърлиева могат да бъдат представени обобщено в няколко групи: латинска агиография; археографски и палеографски изследвания; студии по средновековна латинска историография и изворознание; публикации, които проучват мотиви на идентичността и развитието на кирило-методиевската традиция в Европа; студии върху историята на кирилometодиевистиката. Това деление нерядко е условно, тъй като почти всички публикации на Сл. Бърлиева са интердисциплинар-

² Бърлиева, Сл., Б. Мирчева. *Проблеми при издаването на корпуса на изворите за живота и делото на Кирил и Методий*. – Във: Втори международен конгрес по българистика, София, 23 май – 3 юни 1986 г. Доклади. 21. Кирилometодиевистика.

Симпозиум. София 1989, с. 194–201; Бърлиева, Сл., Б. Мирчева. *Предварителен списък на кирило-методиевските извори*. – В: Кирило-Методиевски студии. Кн. 8. София, 1987, с. 486–515.

ни като съдържание и метод, във всички тя търси връзката с голямата тема за значението на делото на Славянските апостоли и техните ученици и следовници като споделено европейско духовно наследство.

Особено резултатни се оказват проучванията на проф. Бърлиева на латинската кирило-методиевска традиция в Полша и Чехия. Трайният ѝ интерес към полските и чешките средновековни архиви върви паралелно с изследването на житийните творби за св. Кирил и Методий в западната традиция – тема, на която тя посвещава своята дисертация и много от ранните си публикации³. Сл. Бърлиева открива нови следи от кирило-методиевската традиция в преписи на най-популярния агиографски паметник на Западното Средновековие – *Златната легенда*, в късните преработки – на латински и на народностни езици – на Кратката редакция на *Италианската легенда*, както и нови преписи от XV в. на *Моравската легенда* и на легендата *Quemadmodum*. Впоследствие проучвателската ѝ работа обхваща и необятното поле на латинската хомилетика, в което прави ред ценни открития, и паралелно с това, интерпретацията ѝ на източници от моравските земи все по-често се фокусира върху проблема

³ Бърлиева, Сл. *Новооткрити преписи на латински агиографски творби за Кирил и Методий в полската Legenda aurea*. – В: Кирило-Методиевски студии. Кн. 8. София, 1991, с. 264–278; Бърлиева, Сл. *Агиографските творби за св. Кирил и Методий в Златната легенда на Яков Воразински* (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 11). София, 1998, с. 5–120; Ваглицева, Sl. *Abschriften Böhmischer Quellen über die Heiligen Kyrillos und Methodius in polnischen Handschriften*. – In: Listy filologiccké. Vol. 117. Praha, 1994, p. 26–31.

за идентичността. При това тя винаги разглежда конкретния паметник в контекста на еволюцията на жанра, като очертава развитието на сборника с проповеди от патристичния хомилиарий, през каролинските сборници със съвети към пастора, до хомилетичните сборници, ползвани от магистрите в училища и университети през XIII–XV в. За пръв път от Сл. Бърлиева е издадена една латинска проповед – препис на сборника със слова за светци на краковския магистър Йоан Шчекна, която е идентифицирана като съкратена и опростена версия на легендата *Quemadmodum*, създадена в средата на XIV в. за нуждите на кирило-методиевския култ в Чехия⁴. В духа на обичайната си практика – да насочва вниманието към европейските сбирки от сборници и инкунабули и към конкретните архиви, в които търсенето на допълнителни извори за Славянските апостоли би било най-плодотворно, Сл. Бърлиева посочва необходимостта да се проучат от гледна точка на кирилометодиевистиката хомилетичното творчество на Йоан Шчекна, Николай Вайганг, Николай от Блони, както и други преписи в библиотеките в Краков, Вроцлав, Виена.

Принос за разширяването на документалната база на кирило-методиевските проучвания е откриването от проф. Бърлиева на две непознати служби за св. Кирил и Методий в мисалите на Оломоуцкия и Пражкия диоцез, на инвентарните списъци на съкровищницата на пражката катедрала „Св. Вит“⁵,

⁴ Бърлиева, Сл. *Една хомилетична творба за св. Кирил и Методий (Към въпроса за латинските cyrillo-methodiana в Полша)*. – *Palaeobulgarica*, 22 (1998), № 2, с. 40–49.

⁵ Бърлиева, Сл., Ал. Наумов. *Мощице на св. Кирил и тяхната прослава през ве-*

показващи „дописване“ на доказателства за наличието на Кирилови мощи, и на печатните неделни проповеди от дворцовата църква „Св. Михаил“, предназначени за моравците във Виена през XVIII в.⁶

Освен в очевидните източници – сборниците с жития и четивата, свързани с литургичния култ към Славянските апостоли – проф. Бърлиева се вглежда и в други скрити форми на кирило-методиевската традиция, които са останали незабелязани досега – като издаденото и коментирано от нея стихотворение за св. Кирил в *Хрониката* на Казарийската обител. Трите статии⁷, които

ковете. – Старобългарска литература, 33–34 (2005), с. 126–144.

⁶ Бърлиева, Сл. *Оломоуцкият и Пражският мисал и службите за св. Кирил и Методий*. – *Palaeobulgarica*, 22 (1998), № 1, с. 12–25; Бърлиева, Сл. *Кирило-методиевската традиция и националната идентичност на славяните*. – В: Кирило-Методиевското културно наследство и националната идентичност (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 20). София, 2011, с. 18–28; Бърлиева, Сл. *Хомилетиката като свидетелство за западната кирило-методиевска традиция*. – В: Празникът на свети Кирил и Методий. Пространства на духа. София, 2015, с. 42–57.

⁷ Бърлиева, Сл. *Латинско стихотворение от XII в. – още един кирило-методиевски извор*. – Старобългарска литература, 30 (1998), с. 1–15; Бърлиева, Сл. *Климент Римски, Климент Охридски и Кирило-Методиевската традиция*. – В: Кирило-Методиевски студии, Т. 13. София, 2000, 159–166; Barlieva, Sl. *La Translatio S. Clementis papae e l'inizio del culto dei santi Cirillo e Metodio in Europa Occidentale*. – In: Liturgia e agiografia tra Roma e Costantinopoli. Atti del I e II Seminario di Studio Roma-Grottaferrata 2000–2001, a cura di Kr. Stantchev e St. Parenti (= Analekta Kryptoferris, 5). Grottaferrata, 2007, p. 70–86.

съдържат подробно въведение, коригирано издание и превод на един напълно нов извор – портрета в стихове на Константин-Кирил Философ като част от възхвалата на папа Климент Римски в *Chronicon Casauriense*, – не само вкарват в научно обращение този незабелязан досега текст, но и го интерпретират в подкрепа на тезата, че най-старият слой на западната кирило-методиевска традиция е свързан главно с почитта към Климент Римски, а отсъствието в повечето старобългарски извори на мотива за Обретението, свързан с името на Константин, се обяснява с дипломатически причини.

Особено внимание проф. Бърлиева отделя на проучването на латинските литургични формуляри и служби, посветени на св. Кирил и Методий. Латинската литургия, чиято структура тя отлично познава, е логичният източник на сведения за разпространението на култа към св. Кирил и Методий в Европа и щателното проучване на съставите на латинските литургични формуляри и служби закономерно води до много нови наблюдения върху следите от кирило-методиевска традиция в богослужебни текстове като *Лекционария* на Доминиканския орден⁸. Акцентът в тази група публикации на Сл. Бърлиева е върху литургични текстове, свързани с откриването на мощите на Константин-Кирил – един мотив, който тя проследява в процеса на постепенно

⁸ Бърлиева, Сл. *От доминиканските лекционарии до посттридентските мисали – латинската литургична традиция за св. Кирил и Методий*. – In: *Cultura animi*. Сборник в чест на Анна Николова. София, 2004, с. 135–145; Barlieva, Sl. *I santi Cirillo e Metodio nell'innologia latina*. – In: *La tradizione Ambrosiana e gli slavi* (= *Slavica Ambrosiana*, 2 (2011), p. 101–114.

то му превръщане в един от опорните елементи на кирило-методиевската традиция в западнославянските земи от XIV в. нататък⁹. Отношението на Западна църква към употребата на народните езици като *linguae sacrae* и случаите на заклеимяване като ерес и отхвърляне на славянското богослужение, преди всичко – на славянското писмо и писано слово, са тема, с която Сл. Бърлиева се чувства особено ангажирана¹⁰. Тя разглежда развитието на полемиката за езика на литургичния текст в рамките на един внушителен отрязък от време – от IX до XVII век, като обхваща в анализа си не само широк кръг синодални документи, в това число решенията на поместните събори в Сплитския диоцез през X и XI век, но и слабо изследвани късни паметници като „Баварски анали“ на Йохан Турмайер Авентин и „Църковна история“ на хърватина Матейа Флаций¹¹.

⁹ Barlieva, Sl., Al. Naumov. *Fate, Politics and Forgeries – the Case of the Relics of SS Cyril and Methodius*. – In: *Contested Heritage and Identities in Post-socialist Bulgaria*. Ed. by A. Luleva, I. Petrova, Sl. Barlieva. Sofia, 2015, p. 15–31.

¹⁰ Бърлиева, Сл. *Ad fontes – за славянските букви и кирило-методиевските извори от Западното Средновековие*. – In: *Bulgaria mediaevalis*, 6 (2015), p. 47–57; Бърлиева, Сл. *Sub anathematis vincula – народностните езици в средновековната Западна църква, славянското богослужение и славянското писмо*. – In: *Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov. Monotematický súbor štúdií / P. Žeňuch, P. Zubko et al.* Bratislava 2017, p. 75–88.

¹¹ Бърлиева, Сл. *Сплитски събори*. – В: Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 3. София, 2003, с. 726–729; Barlieva, Sl. *Problematica linguistica nei documenti sinodali (IX–X sec.)*. – В: Бърлиева, Сл., М. Скарпа (ред.). *Езиците на християнската молитва:*

Внушителен е корпусът на проучените от Сл. Бърлиева текстове, съдържащи доминиращите кирило-методиевски мотиви в средновековната латинска историография. Проф. Бърлиева познава в дълбочина латинските хроники от XII–XVI в., които съдържат сведения за славянските първоучители, и въвежда в научно обращение неизползвани от кирилометодиевистиката летописни извори като *Аналите* на Йохан Турмайер и др. Особено внимание Сл. Бърлиева отделя на един специфичен клон на хронологическите текстове, каквито са понтификалните списъци (*Списък на моравските епископи, Списък на Оломоуцките архиепископи*). Познаването на гръкоезичната традиция е благоприятна основа за изследване на нови за кирилометодиевистиката извори като втория известен препис на *Дюканжовия списък*, който поставя Методий начело на Охридската архиепископия¹², както и за прокарането на паралел с латинските паметници. В тези изследвания може би най-ясно е изведено обвързването на определена повтаряща се група мотиви с кирило-методиевската следа в латинската историография, оттук и честото уточняване на това какво се разбира под „български мотив“ в конкретния исторически наратив от латинските хроники на Салическата епоха до Херман от Райхенау. Според анализа на Сл. Бърлиева такива са мотивът за пренасянето на мощите на Климент Римски от Херсон в Рим, който се свързва с този за покръстването на българите

история и съвременност. Lingue della preghiera cristiana: storia e contemporaneità (= Кирило-Методиевски студии, кн. 26). София, 2018, с. 8–18.

¹² Бърлиева, Сл. *Московският препис на Дюканжовия списък*. – *Palaeobulgarica*, 24 (2000), № 3, с. 50–65.

във *Венецианската хроника* на Андреа Дандоло и впоследствие – под формата на едно по-скоро механично наслагване на двете теми – в *Хроника на римските папи* на Бартолемео Платина¹³, както и мотивът за ослепяването на Расате в Айнзидленските анали, у Регинон Прюмски и Сигиберт от Жамблу.

Най-обемната група изследвания на проф. Бърлиева, обединена в ревизиран и разширен вид в последната ѝ книга¹⁴, свързва водещата напоследък в хуманитаристиката, но слабо изследвана по отношение на текстовете на Западното Средновековие тема за националните идентичности с различните пътища на „присвояване“ на кирило-методиевската традиция в Западна Европа – чрез фаворизиране, и дори идеологизиране на определени моменти от култа и легендата за Славянските апостоли. В рамките на един мащабен научен проект, изследващ културно-религиозните и философските аспекти на средновековните славянски литератури и техните съвременни проекции, Сл. Бърлиева проследява темата за идентичността от

поетичния елогиум за Константин-Кирил в *Касаурийската хроника*, през индоктринирането на различни извори за мощите на св. Кирил чак до честванията на празника на св. Кирил и Методий във Виена през XVIII век¹⁵. В тази група студии за пръв път се прави съпоставително изследване на българските, полските и чешките паралели в „присвояването“ на култа към Светите братя като инструмент за изграждане и легитимиране на национална идентичност, както и обратното – проследява се влиянието на формиращите се национални доктрини върху допълването с нови елементи на култа към св. Кирил и Методий.

Извън по-тесния кръг на кирило-методиевската проблематика Сл. Бърлиева пише и по теми с изключително широк диахронен обхват, които имат отношение към остро дискутирани в науката въпроси: към тях спадат прочитът ѝ на хрониката на Улрих фон Рихентал, оборващ спекулациите за двукратно посещение на Григорий Цамблак в Констанц¹⁶, интерпретацията на поетичното писмо на

¹³ Бърлиева, Сл., Ст. Баталова. *Покръстването на българите в хронографията на Западното Средновековие (IX–XVI в.)*. – В: Средновековна християнска Европа: Изток и Запад. Ценности, традиции, общуване. София, 2002, с. 418–432.

¹⁴ Бърлиева, Сл. *Cyrrillo-Methodiana et varia mediaevalia. Паметници на кирило-методиевската традиция*. София, 2019. Рецензирана от: Кр. Станчев. – Старобългарска литература, 61–62 (2020), с. 359–364; Д. Чешмеджиев. *Ново изследване по кирилометодиевистика*. – *Palaeobulgarica*, 44 (2020), № 3, с. 144–151; М. Иванова. – *Scripta & e-Scripta* 20 (2020), p. 399–400. След написването на тази статия излиза и монографията на Сл. Бърлиева. *Кирило-методиевски мотиви в латинската и гръцката книжнина*. София, 2021.

¹⁵ Barlieva, Sl. “Nationalisierung” der Heiligenverehrung. *Bulgarische, tschechische und polnische Parallelen der Entwicklung des Kyrrillo-Methodianischen Kultes*. – *Slavia Meridionalis*, 8 (2008), p. 297–307; Barlieva, Sl. *The Cult of Saints Cyril and Methodius: The Phenomenon of Shared Identity in the Slavic World. Rewriting Holiness: Reconfiguring Vitae, Resignifying Cults*. – In: King’s College London Medieval Studies. Т. 25. London, 2017, p. 129–141; Бърлиева, Сл. *Кирило-Методиевската традиция и националната идентичност на славяните*. – В: Кирило-Методиевското културно наследство и националната идентичност (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 20). София, 2011, с. 18–28.

¹⁶ Barlieva, Sl. *On the Sermons of Gregorii Camblak to the Council in Constance*. – In: *Między Wschodem a Zachodem. Proza retoryczno-kaznodziejska w krajach południowosłowiańskich*. Lodz, 2006, p. 78–96.

епископ Павлин Нолански (Carmen 17) за покръстването на бесите, което позволява една от апостолските мисии на Никита Ремесиански да се ситуира в териториите, населявани от тракийското племе беси, и да се свърже пряко с християнизацията на българските земи в края на IV – началото на V в.¹⁷; сведенията за смъртта на цар Самуил в западната историография от Салическата епоха, които Сл. Бърлиева извлича от два латински извора – компилацията на Адемар от Шабан и хрониката на град Бари, и в които мотивът с ослепяването на Самуиловите войници отсъства.

Сл. Бърлиева е автор на редица ключови речникови статии, представящи основните гръцки и латински извори, свързани със Славянските апостоли, в „Кирило-Методиевска енциклопедия“ и в изданията от Института по славистика на полската АН във Варшава „Leksykon tradycji bułgarskiej“. На широката ѝ ерудиция и прецизен прочит дължим десетки рецензии за новоизлезли издания, извороведски трудове и сборници от конференции в полето на кирилометодиевистиката и на средновековната писмена култура¹⁸. Не на по-

следно място, размишленията ѝ по повод навършването на първото столетие на институционалната кирилометодиевистика в България трябва да напомнят, че капризите на политическата или идеологическата конюнктура понякога трасират историята на Кирило-Методиевския научен център с не по-малка тежест, отколкото го правят кирилометодиевските юбилеи, и че със създаването през далечната 1914 г. на Климентовата комисия на БАН е сложено едно начало, което още много пъти ще трябва да бъде защитавано и отвоювано обратно¹⁹. Но тъкмо на този фон изглежда особено уместно постоянното настояване на Славия Бърлиева за изчерпателно и добросъвестно четене на изворите (Ad fontes!) като верния път за опазване на най-ценната част от българското духовно наследство.

С пожелание:

Многая лета! Многая лета!

Елия Маринова,
Софийски университет
„Св. Климент Охридски“

¹⁷ Barlieva, Sl. *Nicetas of Remesiana and Two Apostolic Missions in the Balkans in the Late 4th/Early 5th Century*. – In: In Stolis Repromissionis: Saints and Sainthood in Central and Eastern Europe. Eds. A. Angusheva, M. Dimitrova, R. Kostova, R. Malchev. Sofia, 2012.

¹⁸ Barlieva, Sl. (Review). *Martin Eggers. Das Erzbistum des Method. München, 1996*. – Старобългарска литература, 31 (1999), с. 135–145; Barlieva, Sl. (Review). *L.I. Kiseleva. Pis'mo i kniga v Zapadnoj Evrope v srednie veka. S. Petersburg, 2003*. – Scripta & e-scripta, 6 (2008), р. 361–364; Бърлиева, Сл. *Нов принос към включването на гръцките ръкописи, съхранявани в България, в пределите на европейското изследователско пространство* (Dorotei Getov.

A Catalogue of the Greek Manuscripts at the Ecclesiastical Historical and Archival Institute of the Patriarchate of Bulgaria. Vol. 1. Turnhout: Brepols Publishers, 2014; Vol. 2. Turnhout: Brepols Publishers, 2017). – *Palaeobulgarica*, 42 (2018), № 2, с. 88–95; Бърлиева, Сл. *Възкресен научен архив* (Ватикански извори за българската история (XVII в.). Издирени и обработени от И.Д. Списаревска (= Архивите говорят. Кн. 71). София, 2019). – *Palaeobulgarica*, 44 (2020), № 4, с. 89–94.

¹⁹ Бърлиева, Сл., Д. Наиденова. *Кирилометодиевистиката в БАН – 100 години между науката и политиката*. – В: 100 години кирилометодиевистика в България. Идентифициране на еврейски и християнски модели в литературата. Ред. Сл. Бърлиева, S. Ruzer, Н. Ганчева, Г. Филипова (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 25). София, 2016, с. 7–27.